

REGÉLŐ.

Pesten vasárnap január. 20^{kán} 1839.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csütörtökön. Fél évi díja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben Budapestiek évnegyedenként is válthatnak példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p.p.

ORSZÁG 'S NÉPISMERTETÉS.

*Trencsin vármegye.**(Folytatása.)*

Pruzsinátnál keletre, a' nagy hegyeken túl két órányira, esik Csicsmány, a' megye szélén fekvő falu, melly legmagasabb pont, hol e' tájon falu létezik; 's bár kevés Trencsin megyei ismeri is az országtól félre a' hegyek közt levő e' vidéket, — a' természetbuvár azért több figyelemre méltót találhat itt. Ugyan is már Pruzsinátnál kezdve, felhőkkel mérköző szirtes hegyek képztette, 's keletinél is regényesebb völgyeken, mellyeknek a' természet-től örökre kikövezett utait a' világ minden szekérekereke sem kop-tatja-el (midőn ezek amazokat csak egyszeri keresztülmenet által is elrontják), egy a' felhegyekről lerohanó patak mentében,— melly-nek hullámai a' hegyekről leszakadt szirtdarabokba ütközvén, örök zörejjel töltik-el a' szűk völgyet, 's itt ott csaknem niagarai vize-sést, majd apróbb zuhatagokat képeznek, — visz-el az út innét bükk-, tulfelől fenyő - erdők tengerén keresztül az említett faluba, hol legelőször láthatni e' megyében jeget, 's legtovább tapasztalhat-ni hideget — hol julius végén nyílik a' pünkösti rózsa, 's az itt ott létező egykét termőfa sem érlelheti-meg gyümölcsét. — Azon-ban az itt készítettetni szokott lenmagolaj, turó és sajt, a' sudár termetű vig nép, 's kivált a' szép szőke fehérszemélyek, valamint ezeknek a' zliechióakkal egyenlő 's a' megyei többi falubelitől kü-lönböző szép öltözetük említést érdemlők. Csudálhatni valóban, hogy a' durva mezei munkához szokott kéz miként szőheti azon finom (veres, sárga és kék) csipkét, melly e' két falubeli pórnők ünne-pi ruháját ékesíti. — A' vadászat kedvelője örömet mulat ez erdő-borította hegyes tájon, mellynek szirtdarabos útaihoz csak a' csicsmányi szekérnek vastag tengelye levén alkalmazva, minden vendég, ide jött e' mentekor, csak az ide valónak járművével kén-telen magát vitetni. De lehet is bámolni a' csicsmányi pórkocsis ügyességét, ki két megkötött kerekű szekérével igen vigyázva

tud a' meredek partokon lebocsátkozni, 's ki legkivált télben, kis szánja hátulján állva, vagy mellette futva pórász gyeplőn kormányzott, többnyire alföldről szerzett lovával villám sebességgel repül a' lejtéres vidéken lefelé a' nélkül, hogy a' rajta ülőt felfordítná. Vonakodtam ugyan először e' garabonczás deákéhoz hasonló postakocsira ülni: de sok izbeli tapasztalásom későbbben minden félelmemet eloszlátá.

Trsztvétül északkeletre eső harmadik völgyön, egy óranegyednyi távra, van P o d s z k á l falu, mellynek magyarul „szikla alja” nevezetére mutat természeti fekvése is; minthogy ez egy sziklás hegyvonal végében csudás tar szikla-tömeg alatt van szép nagy templomával, a' körül fekvő faluk hajdan anyjával. E' magas szirtetön volt, hagyomány szerint, mulató laka, 's ha úgy neveznem lehet „vára” első Maria királynőnek, ki vadászat végett gyakran mulatott itt: azonban sokszori itt vadászásom alkalmával hasztalan törekvém fellelni az annyira érdekes romokat; ámbár a' Trsztjánszky család tanirati között olvasott e' szavakbul: „Datum in arce Podszkál. Maria m. p. Rex” a' váracskának valahai lételét gyanítnom kelle.

A' Podszkállal határos faluk: Felső Lieszköv, alsó 's felső Moscsenecz, — Kvassó (a' Kvassayak czim-helye), Precsin, 's a' t. — noha honunk földabroszán fel nem találhatók, de mivel azokat szegényebb sorsú sok nemes lakja, emliteni méltók.

Térjünk most vissza az országutra, mely a' trsztvei völgytül Szverebeczen keresztül visz a' vágh-beszterczei járásba. — Nem éri még V. Besztercze m. várost az utas, midőn kevéssel alább egy emeltebb helyen álló, kőből rakott oszlophoz jut. Egy új táj nyílik-meg itt, a' legügyesebb festői ecset alá egyszerre több tárgyat előidéző; mert balra a' zsigmondházi kastély, messzebb a' besztercze-váralyai omladék 's ez alatti szép kastély, ezzel átellenben a' nagy és kis M a n y i n magas hegyek, alább jobbra a' mezei magányban egy dombon álló kápolna, — közepén a' lekigyózdó folyam, mind annyi az utas figyelmét magukra vonzó tárgyak. Az országutnak e' pontjárul egy óranegyednyire van a' Vágh jobb partján O r t o v e falu melletti emelt tájon, nyugotrul sűrűerdős hegyek képzette völgy torkolatjánál, Z s i g m o n d h á z a *), báró B a l a s s a Zsigmondrul így nevezett azon pompás négyszögkastély, mellynek mostani helyén hajdan Zsigmond építtetett volt egyet fábul; e' jelenlevőt b. Balassa Pál létesíté, azon szenvedélyes építtető, ki Nógrád megyében keblezett K é k k ő várának is északi új részét emelteté. Töméredek szobái némellyikének falait bárson anyagu

*) A' zsigmondházi kastély helyzetét nézd a' közlött tájképen.

himzett szövetek, a' régiség remekművei, fedik, 's e' tájon pártalan nagyságú teremét a' magyar honban hat századnál régiebb Balassák képei ékesítik, melly festvények három századot túl haladó honi viszonyokat hiven idéznek a' vizsgáló elejébe. A' kastélybeli nagy kápolna falain függő három hadi zászló, 's azok között Lajos királylyal Mohácsnál elesett Balassa Ferenczé is, e' hős családbeli Mars fíjainak tetteit örökíti. Zsigmondházán alól kanyarodik délnyugotra a' sűrű erdős hegyek által kiesapongásaitól korlátolt Vágh; holott az északra nyíló nagy völgyön a' vágh-besztercei uradalomhoz tartozó több népes falu van Morva felé. Itt fekszik a' hajdan híres Hatnai*) nemzetségről nevezett Hatna falu is. A' Zsigmondháza előtti alkalmas réven keresztülmehtni a' folyam bal partján csak egy óranegyednyire fekvő Vághbesztercze m. városba, a' két városkából 's 25 faluból álló uradalom főhelyére. Tűz és víz, két fő elem látszik e' hely összeesküdt ellenségének lenni. Az elsőnek több izbeli dúló nyomaira ismer az utas; — a' másodiknak ragadozásai ellen nagy költséggel tett gát-sarkantyúk által is sikeretlenül védik azt. 1832-ik évi tűz-vész óta sincs még tökélyesen kiépítve nevezetes régiségű temploma, mellynek sekrestyéjében látható 1409. évszám e' szent háznak akkori megújztatását tanúsítja. A' templom falába veres márványból építtetett három sarkőnek egyike Podmanini Rafaelé, — a' másik kettő Balassa Zsigmondé, 's ennek nőjeé, Zborovszka lengyel hercegnőé, lehetnek. Az oltárnak fehér alabastrombóli előköve, melly a' podhrágyi várból hozatott ide, egy kereszt körül térdelő családot, jobb felől egy panczélos vitézt, balrul egy asszonyi alakot képez. Az egész valamelyik Balassának fogadási emléket ábrázolja. — V.Beszterczétől délkeletre nyúló dombon van a' kalvária, melly alatt a' folyam-rongálta 's karfáknélküli partszálen felfelé menve, midőn a' folyam medre irányának V.Beszterczétől eltérítésére czéltalan tétetett több gátszárnynak legnagyobbikát is (a' félmillió forintnál többbe került) a' ragályos folyamtól kikerülve látná az utas, kéntelen velem ekként sohajtani: „mérnöki szép tudomány! végy szállást honunkban; mert nálad nélkül több milliókat ragadják-el valamint a' folyókon, úgy a' szárazon is sikeretlenül méregetők! — Azonban melájából felköltik az utast a' nagy és kis Manyn óriási alakjukkal, 's átellenben, a' folyam jobb partján pompázó podhrágyi (besztercze-váralyai) kastélymögötti, tölsér alakú hegy csucsan a' magasban álló besztercei várromok. Alig van a' hon északi tempéjén ennél regényesb fekvé-

*) E' réghatalmas családbeliek magukat „Pan de Hatna“ írák a' még most is sok helyen látható taniratokban.

sű hely! A' vártalapjaulszolgáló meredek hegy tövében gróf Szapáry építtette olasz izlésű kastély előtt nyoleczvan lábnyira, futja a' Vágh csörömpölve kavicsos pályáját, — belől rajta a' kastélyt jobbrul 's előlrül virág-táblázatok, — balfelől pedig a' jegenyesoroktól környezett sikon angol kert kerítik. Nyugotra a' folyam partján fekszik Podhrágy*) falu, — melynek réve csak a' Morva felé fekvő országuatnélküli némelly falunak lakosai által használtatik. E' völgyön végig utazóra meglepőleg hat e' sziklacsucson levő dűledék, hova a' meredek oldalán keresztül kasul kivájott lejtőes ut vezet-fel. A' vár régibb történetét homály borítja. Elsők, kiket az írás említ, valának itt az át-ellenben álló nagy hegy alatt még maig is létező „Podmanin“ nevű csekély faluból származott Podmanini (János és Rafael) testvérek, kik a' villongós 16-dik század elején merész vitézségük által majd fél Trencsinnek urai levén, e' várbul mint fő laktanyájukból szoktak a' messze vidékre zsákmányolás végett jární gyakran gazdag ragadományokkal vissza térő seregeikkel; míg egy szép rabnői alak iránti féltékenység e' két testvér közt rögtöni viszátkodást 's az ős vár kirablását szülé.**) — Örökös nélkül mult-ki a' két harczos testvér, 's koronára szállott jószágaiban királyi adomány által Serédy Gáspár lett birtokos; kinek özvegyét, Mérei Annát, nőül vevé Balassa András, nográdi fő ispán, lett Maximilian királyi adományával a' v.besztercei uradalom 's várnak urává. Így telepedék-meg itt a' Nógrádban büszkén álló Kékkő várában is örökös Balassák hős családnak egy ága. Későbbén a' Balassa-birtoknak fele Balassa Imre után Szapáry grófokra jött által, kiktől történt elidegenítés következtében ez most Ullman Móriczra jutván, az uradalom jelenlegi birtokosai: Balassa báró, Andrassy gróf, Ullman Móricz és László. — Podhrágygal átellenben fekszik Zálus, a' hajdan birtokos Záluszký családot czimző falu; ezen fölül az országút mellett van Velchizser (farkas evő) kis helység, mellyen fölül, a' Vágh-mosta hegyoldal kemény szirtein keresztül, herkulesi munkába került kényelmes utat teremte két év előtt e' megyei előjáróságnak vas szorgalma. E' tájon legészrevehetőbb itt a' Vágh esése. A' folyam jobb partján fekvő Sebestyén falvánál egy téres völgy nyilik-

*) Podhrágy, helyesebben podhrad, vár-alatti helységet jelent; milly nevezeten több falu van Trencsinben, 's megkülönböztetésül felveszik a' közel levő vár nevét; így: Kassza-Podhrágy, Hricsó-Podhrágy, V.Beszterce-Podhrágy's a' t.

**) E' vár,történetének jobb alkalommal és téresb mezőn leendő előadását czélul tüztém-ki.

megMorva felé, mellyen létező sok falu közül legkivált említendő Nagy, és Kis Jeszenicze, hajdan együvé tartozó, 's csak egy patak választotta két falu. Most csak Jeszeniczt birja az innét czimzett Szunyoghok nemesi ága, hol e' törzs-család elődeinek védhelyére még ma is rá ismerni itt. — Feljebb e' völgyön van Sztupne falu, melly fölött a' kopár szirten, még a' Vandalok idejéből maradt vár romaira már találni sem lehet.

Térjünk e' völgyről vissza az országutra, melly a' velchizseri szirt-hegytől Plevnyik falun keresztül visz. Itt a' Vágh tulpártjára szorult több apró falu között van Urbanov, vele átellenben pedig az országút mellett Benyóv, az Urbanovszky 's Benyovszky rokon családok ős helyei; — majd feljebb jobbra marad Marsófalva, a' Marsovskyak ős faluja, mellytől nem egész óranegyedig menve, éri az utas Predmért, csak m.városi nevezete által egy falutól különböző helységet. — Innét kiérvén, mielőtt felfelé menne az utas, térjen-be a' jobbra nyíló szullyói völgyre, mellynek csipkés tetőjű szirthegei már messziről is ingerlik a' vizsga utas látványát, 's hova Predmértől Jablonovén keresztül fél óra alatt kényelmesen juthatni-el. Itt egyszerre irtózatossziklahegyek mintegy elzární látszanak az utat, 's csak a' ponthoz érve vehetni észre, hogy e' magas szirttömegek közötti öt ölnyi nyíláson juthatni az érintett völgyre. E' szűk bemenetnél borzad a' feltekintő, midőn az évezredektől lefüggő szirttömegek minden pillanatban lezuhanással fenyegetik az alattuk elmenőt. — E' szirtek egy csak a' határnélküli képzelet által létesülhető óriási világ düledékeit tüntetik elő, 's a' vándor méltán az ábrándozás szirttömkelegében véli magát lenni. Felhőkkel mérköző számtalan tornyok, obeliskok, pyramisek, templomokat, embereket, 's állatokat képző óriási alakok, 's a' t. mint valamelly ügyes kőmetszőnek művei tűnnek itt fel. Szóval itt a' természet az emberi messzesség minden nagyszerű művét mintegy kigunyolni látszik. — E' szirtek-képzette hegláncz közép-gerinczébe nem építve, hanem bevésve van Szulyóvár, a' Szerémből ide származott Szulyovszky nemzetség közüli Sebesténynek, vitéz tettéért I-ső Ferdinántól a' körülte fekvő tájjal adományozott sziklafészek, — hova most csaknem élet-veszély között lehet feljutni. Érdekes itt szemlélni, miként két szirtnek oldalaiba vésett rovatékok e' sasok fészket elzáró le 's felvonhatott kapunak helyei lehettek. E' sziklavár-üregben lakozott sárkány-regére okot az itt még most is látható hold-tej (Bergmilch), mellyet a' buta pór sárkánytejnek nevez, szolgáltatott.

(Folytatása következik.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyászhir. — Budán mult évi dec. 28-kán, élete 17-dik évében hét napig tartott inlázból, mult-ki a' pestbudai fiatal szépnemnek egyik virága, t. n. Tomásiny Borbála Zsófia Mathilde kisasszony, szülőinek, t. n. nztcs 's vtlő Tomásiny Ferencz nyugalmazott kapitán 's us Fellner Borbálának — és testvéreinek, valamint minden tisztelőjének keservére. Hült tetemei dec. 30-kán vitettek az örök nyugalom helyére. (Gyászos halála felől ugyan azon lapon, két szeletben, nyomtatott magyar és német hirdetmény tudósítá a' két városi közönséget, melly körülményt, mint az illy gyász hirdetmények körében megjegyzésre méltó első litterarai tüneményt említeni nem tartjuk feleslegesnek.)

INNEPLÉS.

Abergawenny-i nemzeti ünnep. Korábbi időkben a' walesi hercegségben bizonyos olympi játékok nemei divatoztak, melyekre a' Bardok, mint görög ország költészei, a' britt szigeteknek minden zugából öszszegyültek, és az ünnepre ügyelő főnökök előtt a' költészet és hárfázás díjért pályáztak. E' gyülekezetek neve Cistedwod vala. Ma is fenn vannak még ezek, de azon különbséggel, hogy most már philosophiai 's historiai charaktert öltének magukra, és most nem csupán a' költészet és hangászat pályázhatnak jutalomért, hanem olly nagy jelentőségű munkákat is megkoszorúznak, melyek Europa tudósait foglalatosskodtatják. Az elnökséget azonban most is a' wallisi legfőbb nemesség viszi, mint hajdan. Mult évben a' hajdani törzsök- és nyelv-rokonság tekintetéből Bretagniak is hivatnak-meg a' gyülekezetre. Az ünnepély öszhő 10-kén ment végbe. Elnök sir Ch. Morgan, a' régi királyok utódja volt. Az ünnepélyes pompamenet 's bevezető beszéd után díjosztás következék. Az első, 1500 frankból állót, egy értekezés nyere, melly a' régi wallisi regék befolyását fejtegeté az europai literaturára nézve; — másodikat egy wallisi izlésben irt zene-partitúrának szerzője. A' második díjat ez alkalommal egy némber nyerte-el. Hetezer frank osztatott-ki arany gyűrűk, keresztek, emlékpénzekben 's gyémánt hárfácskáiban. Szivindító volt látni, milly élénk részvéttel voltak az ünnep iránt nap-barnította képű napszámosok és elévült öregek. Heves tagmozgalmakkal követék a' pályázó költészek énekeit. Az ünnep öszhő 12-kén gresed-del vagy is Bard-felavatással végződött; melly alkalommal egy fiatal Bard, meztelen fövel és lábbal, egy halomra rákott kő-körben esküdött-meg a' fegyverre, hogy teljes erejéből igyekezend a' bard-literatura, Isten, haza, szabadság, és a' haza régi szokásaiért munkálódni. (Gazette de France.)

TERMÉSZETI TÖRTÉNET 'S TUDOMÁNY.

Levegői paripa. — Egy livornoi levélben, melyet a' marseillei „se-maphore“ mint valami csallhatlanságot közöl, következő majdnem hihetlen dolog áll: „Napokban egy szörnyű kondor-madár érkezett hozzánk Columbiából, melly kiterjesztett szárnyaival 30 lábnyi szélességű tért takar-be. A' condorral egy 12 éves amerikai fiú is érkezett, ki a' madáron kedve szerint

szállong. A' condor olly tanulékony, hogy adott jelle a' rajta ülő flúval légbe emelkedik, vele minden irányban repked, sőt néha a' láthatáron is túl emelkedik, 's kormányzóját ismét oda szállítja, hova kívánczik. — Azt is állítja továbbá a' levél, hogy e' léghajós nem régiben Livornóból Florenczbe repült, 's onnan a' városi hatóságtól bizonyítvánnyal, megérkezése 's elindulása óráját jelelővel, tért vissza. Rövid időn Majlandba 's onnan Parisba teend kirándulást.

Majom-boszú. Amerikai lapok következők irnak: „Swaggerer“ legénységének egy orangutangja volt, melyet a' hajó szolgálai közé leheté számítani, mert felmászott az árboc-kosárba, vitorlákat segített bevonni, grog-ot ivott, horgony felesigázásánál jelen volt, szóval, mindent megtett, mit a' matrózok. Ennek következtében, midőn az egyenlítő alatt elhaladtak, tengerbe márták a' matrózok. A' majom, e' szokással még ismeretlen levén, azt hitte, hogy azért fürösztetik-meg, mivel eseményesen több grog-ot ivott, mint különben szokott, 's így a' dolgot jól megjegyezte magának. Fél év múlva Nyugatindiaába vitorlázott a' „Swaggerer“ — és Jamaika előtt horgonyt vetett. A' gyakrabban partra evezett matrózok bőven csurgaták-le torkukon a' kokostejet (pálínkát). Egy napon az orangutangot is magukkal vitték. Midőn visszaeveztek, a' négy matróz jó formán kótyagos volt. Jack — az orangutang neve — a' visszatörlésnek ez alkalmas pillanatát nem akarván használatlanul elszalasztani, egymás után vízbe buktatta őket, 's midőn már mind a' négy jól megfürdött, maga is utánok ugrott, 's hajóba segíté őket. Annak okát azonban nem tudta magának megfejtetni, mért korbácsoltatt-meg a' hajóhoz vissza érkezett matrózoktól; holott nem emlékezett reá, hogy az ő megfürösztetésekor is hasonló történt volna a' legénységgel.

KÜLÖNFÉLE.

Folytonos ülés károsága. Az embernek foglalatosságai fej és kézi munkára osztvák, 's az egészségre nézve utóbbiak hatnak jótékonyan. Megfontolásra méltók ellenben az úgy nevezett ülo-életnek káros következményei a' jövő nemzedékre nézve. Egy orvos azon megjegyzést tette, hogy minden családban, mellynek férjfi-ágon született tagjai négy nemzedéken át ülve munkálkodtak, az 5-dik nemzedéket képzendő gyermekek ifjúságukban 's többnyire mell-bajokban halnak-el. E' fölfedezés valósága mind a' tudósoknál, mind az ülve dolgozó kézműveseknél bebizonyodott.

Következetlenségek. Milly megfejthetlen problémája legyen az ember szavaiban 's cselekvényeiben a' következetlenségnek, megbizonyodik némileg azon két német tanuló történetéből, kik a' párbaj fölött vetekedtek, 's egyik, ki éppen azt igyekezék Isten és emberi törvények szerint megmutatni, milly vétkes kicsapongás a' párbaj, vitatkozó társának ellenvetései által magát megsértettnek érezvén, azt a' vitatkozás után azonnal párbajra hívta. — Hasonló esetről emlékezik a' „droit“ című francia hirlapnak egyik utóbbi száma. — Bizonyos fiatal embert arezon csaptak; a' megsértett panaszra ment, és 2000 frank fájdalom-pénzt kapott. Egyik tanú, ki az ítélettel semmiként sem tudott megbarátkozni, a' tereméből kimenés közben ezt mondá szomszédjának: „Valóban, különös ítélet!“ — Többet nem hallott a'

2000 frankjával ballagó ifjú ember, de több nem is kellett neki. — Mit tesz? — a' megjegyzést tett tandóhoz lép, és keményen arezon csapja nem egyszer — hanem kétszer.

Franciaország koldusainak száma a' legujabb 's legtöbbszörösebb felszámítás szerint 182 000-re megy, 's e' szerint minden 60-dik lélekre esik egy.

EMLEKMONDÁS.

T é l.

Az egész természet megholtak láttatik,
Minden, mi vidám volt, búsnak találatik.
Erről emlékezzél ember életedre,
Mellyet megfontolván jól vehet'd eszedre,
Hogy miket az idő folyásaiban látsz,
Olyakat éltedben mindig feltalálhatsz.

V Ö R Ö S L. után —

Szív. Kétes örvény az emberi szív. Soká kell az észnek buvárkodnia, míg azt kitanulhatja.

KISFALUDY KÁROLY után K. H. K. J.

Hir fija. Jaj, kiket a' hir érdemtelenül, talán kedvező körülmények között, szárnyára kap-föl. Beröpül vele kelet- 's nyugatot; magasztaló beszédével egy felől mézes hízolgöket, más felől keserű elleneket gyűjt — 's a' fölkapottat is kevély pöffel tölti-el: azonban fordul a' kerék, 's hősünk a' feledtség bús hullámai közé zuhan.

H Á B O R E . . . ről.

Jegyzékek az élet könyvéből. — Nincs méltóságosabb, mint nyugodt kebel szenvedélyek vihara után.

Ki a' boldogságot mindig magán kívül keresi, az ezt magában soha fel nem találja. — Annak alapja a' magával kibékülés — a' lelki nyugalom. — Erre pedig szert csak tiszta szív tehet. Állandó lelki nyugalmad csak úgy lehet, ha magadon uralkodni tudsz.

M A T I C S I M R E .

Kérdő rejtvény.

- 1) Ki mond mindig igazat az embereknek?
- 2) Milyen vizet lehet szitában is tovább vinni?
- 3) Mellyik valódi fának nincsenek ágai?
- 4) Mellyik szem tud igen jól szállni?

Előbbi rejtvény: CSÉCS.

Figyelmeztetés. Előfizetéseikkel elkésett t. pártfogóinkat értesítjük, hogy e' lapoknak idei teljes számait még megkaphatják, ha rendeléseiket minél előbb tenni méltóztatnak.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazon alul, a' Duna partján. 114. sz. a.

Nyomatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.